

เสรีนิยมใหม่กับระบบทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอินเดีย:
ศึกษากรณีกฎหมายสิทธิบัตรในประเทศอินเดียและบทเรียนสู่ประเทศไทย
NEOLIBERALISM AND INTELLECTUAL PROPERTY REGIME IN INDIA:
A CASE STUDY OF PATENT LAW IN INDIA AND LESSONS LEARNED
TOWARD THAILAND

จักรี ไชยพินิจ

CHAKKRI CHAIPINIT

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

กรุงเทพมหานคร

BANGKOK

รับบทความ : 15 กรกฎาคม 2563 /ปรับแก้ไข : 27 สิงหาคม 2563 /ตอบรับบทความ : 27 สิงหาคม 2563

Received : 15 July 2020 /Revised : 27 August 2020 /Accepted : 27 August 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ 1) กระบวนการทำงานของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ที่ส่งผลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศของประเทศอินเดีย 2) ระเบียบวิธีคิดหลักของระบบสิทธิบัตรของอินเดียอันส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยาในประเทศอินเดีย และ 3) พลัังสังคมและปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอินเดียที่มีความสำคัญต่อการเข้าถึงยาของประชาชนและการส่งออกยาสามัญทั่วโลก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนวรรณกรรม และข้อมูลปฐมภูมิ เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 7 คน โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยมีตัวแทนจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเสรีนิยมใหม่ได้ผลักดันให้ระบบทรัพย์สินทางปัญญากลายเป็นเครื่องมือของระบบทุนนิยมโลกด้วยการแปรสภาพการคุ้มครองสิทธิบัตรให้เป็นส่วนหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศ การเกิดขึ้นของ “ข้อตกลงทริพส์ผนวก” ได้สร้างมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิบัตรที่สูงกว่าข้อตกลงทริพส์ขององค์การการค้าโลก อย่างไรก็ตาม ประเทศอินเดียประสบความสำเร็จในการปกป้องผลประโยชน์ของสังคมผ่านกลไกที่สำคัญคือ บทบาทของรัฐบาลในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญสิทธิบัตรแห่งประเทศอินเดีย ค.ศ. 1970 ได้ต่อไป ถึงแม้ว่ากฎหมายสิทธิบัตรของอินเดียต้องแก้ไขตามข้อกำหนดขององค์การการค้าโลกในปีค.ศ.2000 แต่การปกป้องสังคมยังปรากฏให้เห็นอยู่นอกจากนี้ ประเทศอินเดียยังมีภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนมวลชนเพื่อเรียกร้องการเข้าถึงยา และบทบาทของบริษัทยาสามัญเอกชนท้องถิ่นในการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม ประสบการณ์ของประเทศอินเดียจึงสามารถนำมาถอดบทเรียนสู่ประเทศไทยได้

คำสำคัญ : เสรีนิยมใหม่, ทรัพย์สินทางปัญญา, ข้อตกลงทริพส์, กฎหมายสิทธิบัตรอินเดีย, บทเรียนสู่ประเทศไทย

ABSTRACT

This research aims to analyze 1) a process of neoliberal ideology affecting India's intellectual property and its international trade; 2) a notion of India's patent regime affecting India's pharmaceutical development; and 3) social forces and social factors regarding to India's patent law that led to a people's access to medicines and an exportation of generic drugs. This study employs a qualitative research methodology by collecting data from four sources: primary and secondary sources; informal interview from 7 key-informants; and focus group from Department of Intellectual Property, Ministry of Commerce with using a content analysis.

The research finds that the neoliberal ideology has been transforming intellectual property to become a tool of global capitalism in transforming a patent protection as part of international trade. The emergence of "TRIPs-plus Agreement" has standardized a patent protection which is far higher than the TRIPs Agreement of the WTO. However, India has succeeded in protecting social interests via the role of Indian government in sustaining an implementation of the 1970 Patent Act. Although the Indian patent law was obliged to amend abiding the WTO requirement in 2000, social protections remain persisted. Moreover, India has had strong civil societies in mobilizing mass for an access to medicines as well as the roles of local private sectors in working with civil societies. By and large, India's experience can be drawn for lessons learned toward Thailand.

Keywords : Neoliberalism, Intellectual property, The TRIPs agreement, India's patent law, Lessons learned toward Thailand

บทนำ

การเกิดขึ้นของระบบทรัพย์สินทางปัญญาได้ปรากฏในโลกเป็นเวลากว่าหลายศตวรรษ ควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ในเชิงหลักการ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทำหน้าที่ในการสร้างแรงจูงใจและการคุ้มครองนักประดิษฐ์ อันเป็นปัจจัยในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การสร้างรายได้ในเชิงพาณิชย์ และการรังสรรค์นวัตกรรมในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าได้ หากปราศจากซึ่งระบบคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว นักประดิษฐ์ย่อมสูญเสียแรงจูงใจและสังคมนั้นเกิดความล้มเหลวได้ (Watal, 2014, pp. 1-2) ด้วยเหตุนี้ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีเหตุผลอันชอบธรรมต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 อันเป็นช่วงเวลาที่อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ทำงานอย่างเต็มที่ การคุ้มครองสิทธิบัตรยาและเวชภัณฑ์ในรูปแบบของระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (Market economy) ได้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงว่า ระบบสิทธิบัตรดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้จริงหรือไม่ เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิบัตรยาอาจก่อให้เกิดการผูกขาดของกลุ่มบริษัทยาข้ามชาติ และได้แปรสภาพสิทธิบัตรให้เป็นกลไกที่ทำให้ราคาของยารักษาโรคพุ่งสูงขึ้น และเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงยา (Balasubramaniam, 2003, pp. 137-138)

ในกรณีของประเทศอินเดีย รัฐบาลให้ความสำคัญอย่างมากต่อการเข้าถึงยาของประชาชน กระบวนการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญสิทธิบัตร ค.ศ. 1970 อันเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะในเรื่องการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา (Product protection) ที่อาจนำไปสู่การผูกขาดของกลุ่มบริษัท

ขนาดใหญ่ได้ (Chaudhuri, 2005, pp. 65-66; Watal, 2014, p. 74) กรณีนี้ต่างจากประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2535) ให้มีการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยาก่อนข้อกำหนดขององค์การการค้าโลกถึง 8 ปี (Chaipinit & Somboon, 2011, pp. 74-75) นโยบายของอินเดียที่มีต่อระบบสิทธิบัตรจึงได้กลายมาเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ประเทศอินเดียมีความโดดเด่นในการพัฒนายา และการเป็นแหล่งยาสามัญ (Generic medicines) ที่สำคัญของโลก ตัวอย่างเช่นประเทศไทย ระหว่างปีพ.ศ. 2549-2551 ภายใต้รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้เคยประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตร ต่อยาสาคัญ 7 รายการ อันประกอบไปด้วย ยาด้านไวรัสเอชไอวี 2 รายการ ยาคลายลิ้มเลือดหัวใจ 1 รายการ และยาด้านมะเร็ง 4 รายการ รัฐบาลไทยได้ดำเนินการว่าจ้างบริษัทยาในประเทศอินเดีย ซึ่งมีศักยภาพสูงให้ผลิตยาสามัญแก่ประเทศไทยตามการประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตร

งานวิจัยฉบับนี้ต้องการศึกษาว่า เพราะเหตุใดและด้วยวิธีการใดที่ทำให้รัฐบาลอินเดียสามารถออกแบบระบบกฎหมายสิทธิบัตรที่ยังคงให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์ และความยุติธรรมทางสังคมได้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลอินเดียได้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรตามข้อกำหนดขององค์การการค้าโลก แต่การคุ้มครองสิทธิบัตรของอินเดียไม่ได้ลดทอนความมั่นคงของมนุษย์ของชาวอินเดียแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ประเทศอินเดียยังคงครอบครองขีดความสามารถในการสร้างนวัตกรรม ตลอดจนการวิจัยและการพัฒนาอุตสาหกรรมยาภายในประเทศได้ โดยภาพรวมแล้ว ความสำคัญของงานวิจัยฉบับนี้คือการวิเคราะห์ระบบกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอินเดีย ตลอดจนการนำมาเป็นบทเรียนให้แก่ ระบบกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในกระบวนการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับระบบสิทธิบัตร ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายประเทศไทย 4.0

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการทำงานของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ที่ส่งผลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ระบบวิคิดหลักของระบบสิทธิบัตรของประเทศอินเดีย คุณลักษณะที่สำคัญ และพัฒนาการสำคัญอันส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยาในประเทศอินเดีย
3. เพื่อวิเคราะห์พลังสังคมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยที่นำมาสู่การส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมยา ความมั่นคงของมนุษย์ และการเข้าถึงยาของประชาชน

ประโยชน์การวิจัย

1. สามารถเปรียบเทียบระบบกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอินเดียและประเทศไทยซึ่งมีความแตกต่างกัน
2. สามารถส่งเสริมให้เกิดระบบสิทธิบัตรของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมในสังคม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมภายใต้ยุคเสรีนิยมใหม่ได้
3. สามารถผลักดันบทบาทของพลังสังคมและเงื่อนไขทางสังคมในประเทศไทยที่ส่งผลต่อการสร้างระบบสิทธิบัตรในประเทศไทยให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์ การพัฒนาอุตสาหกรรมยา และการเข้าถึงยามากกว่าการคำนึงถึงผลได้จากการค้าระหว่างประเทศเพียงด้านเดียว
4. สามารถสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับระบบทรัพย์สินทางปัญญาและการพัฒนาอุตสาหกรรมยาในประเทศไทย เพื่อนำเสนอต่อรัฐบาลไทยภายใต้โครงการประเทศไทย 4.0 และการสร้างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้อย่างเหมาะสม

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ แบ่งการทบทวนวรรณกรรมเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของรัฐที่เป็นอิสระภายใต้ระบบทุนนิยม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีว่าด้วยรัฐ (Theory of state) ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายมากในสังคมอเมริกันและในทั่วโลก ได้แก่ การอธิบายว่ารัฐเป็นเครื่องมือของนายทุน (Instrumentalism) ตามแนวทางการอธิบายรัฐแบบมาร์กซิส (Hay, 2006, pp. 60-62) ด้วยเหตุที่รัฐอาจต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการลงทุนอยู่ เป็นเพราะสังคมทุนนิยมมีวิธีการผลิตที่ทุนนิยมครอบงำอยู่ และเป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ ดังนั้น รัฐยังจำเป็นต้องพึ่งทรัพยากรและรายได้จากการบวนการผลิตและการบวนการสะสมทุนอยู่นั่นเอง ด้วยเหตุนี้บทบาทของผู้จัดการรัฐในการสร้างความสมดุลระหว่างนายทุนและแรงงานจึงจำเป็นต้องอาศัยทุนนิยมในการสร้างระเบียบทางสังคมอยู่ (Block, 1987, pp. 58-59)

2. วรรณกรรมว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทรัฐกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง ระบบทุนนิยม ข้อตกลงทริปส์ และทรัพย์สินทางปัญญา อธิบายถึงระบบทรัพย์สินทางปัญญาในฐานะกระบวนการทำงานของระบบทุนนิยมโลก ฐานะและบทบาทของระบบทรัพย์สินทางปัญญาจึงเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ประเทศมหาอำนาจ และระเบียบโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับผู้ที่ศึกษาระบบทรัพย์สินทางปัญญาในกรอบของการศึกษารัฐศาสตร์ จำเป็นต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจวรรณกรรมในกลุ่มนี้ กลุ่มที่สอง ทรัพย์สินทางปัญญากับการผูกขาดองค์ความรู้ มีข้อเสนอว่า การทำงานของระบบทรัพย์สินทางปัญญาเปรียบเสมือนกับเครื่องมือในการผูกขาดองค์ความรู้ของโลก และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์ความรู้ของสังคมระหว่างประเทศ ทำให้ความก้าวหน้าขององค์ความรู้ได้รับผลกระทบจากระบบทรัพย์สินทางปัญญา และกลุ่มที่สาม กระบวนการทำงานของทรัพย์สินทางปัญญา กลุ่มนี้เห็นว่า ข้อตกลงทริปส์คือการผูกขาดองค์ความรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนจึงควรรวมตัวกันเพื่อท้าทายกระบวนการทำงานของระบบทรัพย์สินทางปัญญาโลกอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อผลักดันให้เกิดการปกป้องประโยชน์ของสังคมโลก

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของภาคประชาสังคมในด้านทรัพย์สินทางปัญญา การค้าระหว่างประเทศ และสาธารณสุข

พัฒนาการของภาคประชาสังคมเกิดขึ้นควบคู่พร้อมกับการเกิดขึ้นของรัฐและพัฒนาการทางสังคม การเมือง ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนเท่าไร การกระจายตัวของภาคประชาสังคมยิ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น (Kaldor, 2003, pp. 1-2) บทบาทของภาคประชาสังคมมีให้เห็นอย่างชัดเจนใน 2 เรื่องสำคัญ อันได้แก่ บทบาทของเอ็นจีโอในการขับเคลื่อนประเด็นร่วมกับภาครัฐและเครือข่ายระหว่างประเทศ และบทบาทของภาคการผลิตที่สามหรือวิสาหกิจสังคมในการผลิตสินค้าและบริการแข่งกับภาครัฐและเอกชน (Limmanee, 2015, pp. 268-274) โรนัลด์ มังก์เสนอสัญลักษณ์ของการต่อต้านโลกาภิวัตน์ ในคำขวัญที่ว่า “มันไม่มีทางเลือกใดทั้งนั้น” (There is no Alternative: TINA) ได้กลายมาเป็นแกนกลางสำหรับโลกาภิวัตน์จากเบื้องล่าง (Globalization from below) ข้อเสนอดังกล่าวนี้ให้ความสำคัญกับบทบาทของแรงงานและเอ็นจีโอที่มาร่วมกันขับเคลื่อน และท้าทายกระบวนการทำงานของเสรีนิยมใหม่จากทั่วทุกมุมโลก (Munck, 2002, pp.1-3) บทบาทของภาคประชาสังคมเหล่านี้ได้กลายมาเป็นปรากฏการณ์ให้เห็นทั่วโลก รวมถึงในเอเชีย-แปซิฟิก และในประเทศไทยเช่นกัน

4. กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร

งานวิจัยฉบับนี้ให้ความสำคัญกับกฎหมายระหว่างประเทศและความตกลงที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรจำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ ฉบับแรก ข้อตกลงทริปส์ ค.ศ. 1994 (TRIPS Agreement 1994) หรือความตกลงทางทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights) เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศภายใต้การกำกับขององค์การการค้าโลกเพื่อวางหลักการที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับประเทศสมาชิก ประเทศสมาชิกจึงจำเป็นต้องดำเนินการ “อนุวัติการ” (Implementation) หลักกฎหมายระหว่างประเทศไปสู่การบัญญัติและแก้ไขกฎหมายภายในประเทศอย่างเหมาะสม (World Trade Organization, 1994, online)

ฉบับที่สอง ปฏิญญาว่าด้วยข้อตกลงทริปส์และการสาธารณสุข ค.ศ. 2001 (Declaration on the TRIPS Agreement and Public Health 2001) เกิดขึ้นในการประชุมภาคีรัฐมนตรีขององค์การการค้าโลกรอบโดฮา ประเทศกาตาร์ ระหว่างวันที่ 9-14 พฤศจิกายน ค.ศ. 2001 หลักการสำคัญคือ การปฏิบัติตามข้อกำหนดของข้อตกลงทริปส์ไม่ควรเป็นเหตุ ที่นำมาสู่ปัญหาทางสาธารณสุขและการเข้าถึงยาของประชาชน ประเทศสมาชิกจึงสามารถใช้มาตรการยืดหยุ่นต่าง ๆ ที่องค์การการค้าโลกเปิดช่องไว้ นอกจากนี้ ประเทศที่พัฒนาแล้วควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปยังประเทศด้อยพัฒนาด้วย (World Trade Organization, 2001, online)

ฉบับที่สาม อนุสัญญาสิทธิบัตรแห่งยุโรป ค.ศ. 1973 (European Patent Convention 1973) มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ที่นำมาขึ้นทะเบียนจดสิทธิบัตร โดยระบุว่า สิ่งประดิษฐ์ใดก็ตาม ที่นำมาขอจดสิทธิบัตร ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความใหม่ (New) การพัฒนาที่มีความก้าวหน้า (Inventive step) และควรมีคุณค่าในทางอุตสาหกรรม (European Patent Office, 1973, online)

ฉบับที่สี่ รัฐบัญญัติสิทธิบัตรแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1952 (United States Patent Act of 1952) ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายลำดับที่ 35 ของประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา โดยระบุว่า สิ่งประดิษฐ์หรือการค้นพบที่สามารถจดสิทธิบัตรได้ ต้องเป็นกระบวนการ เครื่องจักร กระบวนการผลิต หรือส่วนประกอบที่มีความสำคัญ ที่มีความใหม่ ก่อให้เกิดประโยชน์ (Useful) และมีการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด แต่สิ่งที่เป็นข้อถกเถียงได้แก่ กรณีของการจดสิทธิบัตรพันธุพืช การตัดต่อพันธุกรรม หรือการดัดแปลงพันธุพืช ย่อมสามารถจดสิทธิบัตรได้ ข้อบัญญัตินี้ได้สร้างความวิตกกังวลว่า บริษัทขนาดใหญ่สามารถถือครองสิทธิขาดในการเพาะปลูกและมีอำนาจในการผูกขาดภาคการเกษตรได้อย่างสมบูรณ์ในอนาคตได้ (United States Patent and Trademark Office, 1952, online)

ฉบับที่ห้า รัฐบัญญัติสิทธิบัตรแห่งสหราชอาณาจักร ค.ศ. 1977 (United Kingdom Act of 1977) โดยมีการปรับปรุงแก้ไขครั้งล่าสุดในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2017 เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่น ๆ ในประเทศอังกฤษ สิ่งประดิษฐ์ที่สามารถจดสิทธิบัตรได้ ต้องเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ใหม่ มีการพัฒนาที่ก้าวหน้า (Inventive step) และมีประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม ในขณะเดียวกัน กฎหมายก็ได้รับบงชี้ถึงสิ่งของที่ไม่นับว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์อันนำมาสู่การจดสิทธิบัตรได้ (United Kingdom Intellectual Property Office, 2017, online)

จากการทบทวนวรรณกรรมในข้างต้นนี้ งานวิจัยได้สังเคราะห์มาสร้างกรอบแนวคิดหลักของการวิจัย โดยอาศัยข้อเสนอของเฟรด บล็อก (Fred Block) ในเรื่องความเป็นอิสระของรัฐ (State autonomy) ภายใต้ระบบทุนนิยม กล่าวคือ ถึงแม้ว่าระบบทุนนิยมโลกได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำงานของรัฐให้กลายเป็นเครื่องมือของนายทุน แต่รัฐยังคงมีอิสระในระดับหนึ่งและไม่จำเป็นต้องกลายเป็นเครื่องมือของนายทุนเสมอไป (Block, 1987, pp. 51-68, 2003, pp. 275-306) ท่ามกลางกระบวนการทำงานของเสรีนิยมใหม่ รัฐยังสามารถรักษาและปกป้องผลประโยชน์

ของประชาชนภายในประเทศจากการแสวงหากำไรของนายทุนได้ในระดับหนึ่ง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปรากฏให้เห็นในบทบาทรัฐของประเทศอินเดียที่ยังคงรักษาระบบสิทธิบัตรที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงยาได้ และยังเปิดช่องว่างให้บรรษัทยาสามัญท้องถิ่นสามารถเติบโตได้

แนวคิดที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งได้มาจากข้อเสนอของโรนัลโด มังก์ (Ronaldo Munck) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากการงานของคาร์ล โพลานยี (Karl Polanyi) มาสู่การสร้างข้อเสนอดังด้วย “โลกาภิวัตน์และพลังต่อต้าน” (Globalization and contestation) กล่าวคือ การทำงานของระบบทุนนิยมโลกที่ครอบคลุมไปทั่วโลกส่งผลต่อรัฐต่าง ๆ ให้จำเป็นต้องอยู่ภายใต้ระบบวิคิดแบบตลาด อย่างไรก็ตาม บทบาทของกลุ่มคนที่ท้าทายการทำงานของทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ในลักษณะของการเคลื่อนไหวสะท้อนกลับ (Counter-movement) ได้ปรากฏให้เห็นในประเด็นต่าง ๆ อาทิ แรงงาน สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และประเด็นอื่น ๆ อีกมากมาย (Munck, 2002, pp. 1-5, 2006, pp. 175-186) ผู้วิจัยวิเคราะห์สรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary resource) อันได้แก่วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 1) บทบาทของรัฐที่เป็นอิสระภายใต้ระบบทุนนิยม 2) บทบาทรัฐกับทรัพย์สินทางปัญญา 3 กลุ่ม คือ (1) ระบบทุนนิยม ข้อตกลงทริปส์ และทรัพย์สินทางปัญญา (2) ทรัพย์สินทางปัญญากับการผูกขาดองค์ความรู้ และ (3) กระบวนการทำงานของทรัพย์สินทางปัญญา 3) บทบาทของภาคประชาสังคมในด้านทรัพย์สินทางปัญญา การค้าระหว่างประเทศ และสาธารณสุข 4) กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร 5 ฉบับ คือ (1) ข้อตกลงทริปส์ ค.ศ. 1994 (2) ปฏิญญาว่าด้วยข้อตกลงทริปส์ และการสาธารณสุข ค.ศ. 2001 (3) อนุสัญญาสิทธิบัตรแห่งยุโรป ค.ศ. 1973 (4) รัฐบัญญัติสิทธิบัตรแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1952 และ (5) รัฐบัญญัติสิทธิบัตรแห่งสหราชอาณาจักร ค.ศ. 1977 และ 5) แนวคิดจากข้อเสนอของเฟรด บล็อก (Fred Block) ในเรื่องความเป็นอิสระของรัฐ (State autonomy) ภายใต้ระบบทุนนิยม และแนวคิดจากข้อเสนอของโรนัลโด มังก์ (Ronaldo Munck) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากการงานของคาร์ล โพลานยี (Karl Polanyi) มาสู่การสร้างข้อเสนอว่าด้วย “โลกาภิวัตน์และพลังต่อต้าน” (Globalization and contestation)

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary resources) อันประกอบไปด้วย

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key-informants) ที่ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในกรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย จำนวน 7 คน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิบัตรโดยตรง ได้แก่ 1) India Patent Office 2) Indian Brand Equity Foundation 3) อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายการพาณิชย์ประจำสถานทูตไทยในกรุงนิวเดลี 4) Indian Drug Manufacturers' Association (IDMA) 5) Organisation of Pharmaceutical Producers of India (OPPI) 6) Sun Pharmaceutical Industries Ltd. และ 7) Vandana Shiva นักเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ร่วมกับการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยเชิญตัวแทนจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ มาร่วมประชุม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จำนวน 7 ท่าน ซึ่งนำโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.4 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์กฎหมายสิทธิบัตรของอินเดีย งานวิจัยฉบับนี้ผ่านการรับรองตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามหมายเลขโครงการที่ RU-REC 0006/62 และรหัสการรับรองที่ RU-REC/xd-0006/62 รับรองเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2562

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เสรีนิยมใหม่กับระบบทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอินเดีย: ศึกษากรณีกฎหมายสิทธิบัตรในประเทศอินเดียและบทเรียนสู่ประเทศไทย ได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เสรีนิยมใหม่ ทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศของประเทศอินเดีย

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นอุดมการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทำงานแบบตลาด ภายใต้ศูนย์กลางของระบบทุนนิยมโลกที่ทำหน้าที่โดยสหรัฐอเมริกา

ระเบียบโลกที่เกิดขึ้นวางอยู่บนเสาหลักที่สำคัญ 4 เสาหลัก ได้แก่ หลักการเสรีนิยม (Liberalization) หลักการแปรรูปให้เป็นของเอกชน (Privatization) หลักการผ่อนคลายกฎระเบียบ (Deregulation) และหลักการสร้างเสถียรภาพ (Stabilization) (Martinez & Garcia, 1996, online; Wood, 2003, p. 23) ข้อค้นพบที่สำคัญคือ รัฐเสรีนิยมใหม่ได้ถูกออกแบบให้ลดบทบาทในการควบคุมทางสังคม แต่เพิ่มบทบาทในทางเศรษฐกิจในการเอื้อกฎระเบียบให้แก่กลุ่มทุนขนาดใหญ่ให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ในกรณีของประเทศอินเดีย เสรีนิยมใหม่สะท้อนให้เห็นผ่านนโยบายด้านการค้าระหว่างประเทศ การเติบโตของบริษัทข้ามชาติทางอุตสาหกรรม ตลอดจนการวางระเบียบของทรัพย์สินทางปัญญา (Pinto, 2014, p. 135; Shiva, Interview, December 10, 2018)

ปรากฏการณ์ข้างต้นนี้ผลักดันให้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาในยุคแรกมีไว้เพื่อให้การปกป้องสิทธิของนักประดิษฐ์ไม่ให้เกิดการลอกเลียนแบบ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการคิดค้นนวัตกรรม กลายเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของและเป็นเครื่องมือของนายทุนในการผูกขาดองค์ความรู้ในระบบทุนนิยมโลกเมื่อเข้าสู่ยุคเสรีนิยมใหม่ (Block & Somers, 1984, p.65; Shiva, Interview, December 10, 2018) พัฒนาการที่สำคัญได้แก่ การเกิดขึ้นของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า รวมทั้งการค้าสินค้าปลอม ปี ค.ศ. 1994 หรือข้อตกลงทริปส์ หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ พัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานขั้นต่ำ ได้แก่ องค์การการค้าโลก และได้แปรสภาพทรัพย์สินทางปัญญาให้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศ (Chaipinit & May, 2010, pp. 99-122) อย่างไรก็ตาม สหราชอาณาจักรต้องการยกระดับความเข้มงวดของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาผ่าน “ข้อตกลงทริปส์ผนวก” โดยมีสำนักงานผู้แทนการค้าแห่งสหรัฐอเมริกา (US Trade Representative) หรือสำนักงานยูเอสทีอาร์ (USTR) ทำหน้าที่ในการเจรจาการค้า สหราชอาณาจักรในฐานะศูนย์กลางของระบบทุนนิยมโลกแห่งเสรีนิยมใหม่ จึงทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศเข้ากับมิติทรัพย์สินทางปัญญา (Kuanpoth, 2005, p. 22)

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร สมาคมผู้วิจัยและผลิตเภสัชภัณฑ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Pharmaceutical Research and Manufacturers of America) หรือสมาคมฟาร์มา (PhRMA) ทำหน้าที่ในการผลักดันผลประโยชน์ของกลุ่มบริษัทยาข้ามชาติผ่านยูเอสทีอาร์ (Pharmaceutical Research and Manufacturers of America, n.d., online) ผลที่ตามมาคือ การจัดทำรายงานตาม “มาตราพิเศษ 301” (“The Special 301” Report) ที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายการค้าและการแข่งขัน ค.ศ. 1988 (Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988) ของสหรัฐอเมริกา ได้กลายมาเป็นเครื่องมือทางการค้าที่สำคัญในการกดดันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกให้ยกระดับความเข้มงวดกฎหมายสิทธิบัตรภายในประเทศ ประเทศอินเดียเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายที่ถูกจัดอันดับว่ามีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่ต้องจับตาเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่สำคัญคือ ถึงแม้ว่าประเทศอินเดียได้พัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาให้เกิดขึ้น แต่รัฐยังมีบทบาทในการออกแบบกฎหมายสิทธิบัตรที่สามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนได้อยู่ (Indian Patent Office, Interview, December 14, 2018)

ตอนที่ 2 กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอินเดียและการพัฒนาอุตสาหกรรมยาภายในประเทศ

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า จุดกำเนิดและพัฒนาการของระบบสิทธิบัตรในประเทศอินเดีย เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่ครั้งที่อินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดินิยมอังกฤษ แต่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในกฎหมายสิทธิบัตรของอินเดียเกิดขึ้น เมื่อได้เกิดการประกาศใช้ “กฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรและการออกแบบแห่งอินเดีย ค.ศ. 1911” (The Indian Patents and Designs of 1911) แทนที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรทั้งหมดก่อนหน้านี้ กฎหมายฉบับนี้มีแนวโน้มเปิดโอกาสให้ผู้ทรงสิทธิมีอำนาจในการผูกขาดสิทธิบัตร

ได้มากยิ่งขึ้นผ่านการตั้งสำนักงานควบคุมสิทธิบัตร (The Controller of Patents) เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบและมีอำนาจในการกำกับประเด็นด้านสิทธิบัตรทั้งหมด ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจคือ ความพยายามของรัฐบาลในการยกเว้นอาหาร ยา วัคซีน และเครื่องมือในการผ่าตัด ไม่ประสบความสำเร็จในกระบวนการพิจารณาของรัฐบาลในปี ค.ศ. 1953 ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้มีความพยายามในการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ แต่ความคิดในการส่งเสริมการเข้าถึงอาหารและยากลับถูกล้มเลิกไป (Office of the Controller General of Patents, Designs and Trademarks, Department of Industrial Policy and Promotion, Ministry of Commerce and Industry, n.d., online)

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1970 กฎหมายฉบับปี ค.ศ. 1911 ถูกยกเลิกและแทนที่ด้วย “รัฐบัญญัติสิทธิบัตรแห่งประเทศอินเดีย ค.ศ. 1970” (the Patents Act of 1970) กฎหมายฉบับนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมยาภายในประเทศ กฎหมายฉบับดังกล่าวมีความโดดเด่นใน 6 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นว่าด้วยสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถจดสิทธิบัตรได้ ประเด็นว่าด้วยการคุ้มครองกระบวนการมากกว่าการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ ประเด็นว่าด้วยระยะเวลาในการคุ้มครอง ประเด็นว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดสิทธิบัตรยา ประเด็นว่าด้วยการเข้าถึงยาของประชาชนและการไม่ละเมิดสิทธิบัตร และประเด็นว่าด้วยมาตรการประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตรเพื่อการใช้ภายในประเทศ ประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ การคุ้มครองสิทธิบัตรที่ตัวผลิตภัณฑ์ก็ถูกยกเลิกไปและเปลี่ยนมาเป็นการคุ้มครองที่ตัวกระบวนการแทน การคุ้มครองในลักษณะหลังนี้ เปิดโอกาสให้บริษัทยาท้องถิ่นในประเทศอินเดีย สามารถพัฒนายาที่มีคุณสมบัติและคุณภาพเทียบเคียงกับยา ที่มีสิทธิบัตรได้ (Shiva, Interview, December 10, 2018; Sun Pharmaceutical, Interview, December 14, 2018; Indian Patent Office, Interview, December 14, 2018)

อย่างไรก็ดี เมื่อถึงปี ค.ศ. 2000 อินเดียจำเป็นต้องยอมรับเงื่อนไขสำคัญของสังคมระหว่างประเทศนั้นคือการแก้ไขรัฐบัญญัติสิทธิบัตรอินเดีย ค.ศ. 1970 ในปี ค.ศ. 1999 ปี ค.ศ. 2002 และปี ค.ศ. 2005 ตามข้อกำหนดของข้อตกลง ทริปส์ ผลจากการแก้ไขรัฐบัญญัติก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอินเดีย ในหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำบทบัญญัติของการคุ้มครองผลิตภัณฑ์กลับมาบังคับใช้อีกครั้งหนึ่ง แต่ทว่าถึงแม้อินเดียได้แก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร โดยมีผลบังคับใช้วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2005 แต่ช่วงระยะเวลาผ่อนผันช่วง 5 ปี ระหว่างปี ค.ศ. 2000-2005 สำหรับยาและเวชภัณฑ์ ก็เป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้อินเดียสามารถพัฒนาเป็นผู้ส่งออกยาคุณภาพที่มีราคาถูกไปทั่วโลกได้ และมีความสำคัญอย่างมากต่อการรักษาชีวิตและการเข้าถึงยาของผู้ป่วยทั่วโลก (Chaudhuri, 2005, pp. 10-11)

ตอนที่ 3 พลังสังคมและปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับระบบสิทธิบัตรของประเทศอินเดีย

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อค้นพบที่สำคัญคือ อินเดียมีกลุ่มพลังสังคมแบบสองฝ่ายที่ตรงกันข้ามอย่างชัดเจน กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มพลังสังคมที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงยาของประชาชน และการออกแบบกฎหมายสิทธิบัตรที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้จากยาที่มีสิทธิบัตรได้ ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่ง เป็นพลังสังคมที่ต้องการผลักดันให้ประเทศอินเดียมีระบบกฎหมายสิทธิบัตรที่เข้มงวดมากที่สุด กลุ่มพลังสังคมที่คัดค้านระบบสิทธิบัตรที่เข้มงวดมากเกินไป ประกอบไปด้วย หน่วยงานภาครัฐ ตัวแสดงภาคเอกชน และบทบาทของภาคประชาสังคม ในกรณีของภาครัฐ หัวหอกที่สำคัญได้แก่ สำนักงานสิทธิบัตรแห่งประเทศอินเดีย (Indian Patent Office: IPO) และมูลนิธิความเสมอภาคในตราสินค้าแห่งอินเดีย (India Brand Equity Foundation: IBEF) หน่วยงานทั้งสองอยู่ภายใต้กระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรม (Ministry of commerce and industry) ของประเทศอินเดีย แต่แยกฝ่ายกันอย่างชัดเจน

กล่าวคือ ในขณะที่สำนักงานสิทธิบัตรแห่งประเทศอินเดีย อยู่ภายใต้ปีกของกรมนโยบายและส่งเสริมอุตสาหกรรม (Department of industrial policy and promotion) มูลนิธิความเสมอภาคในตราสินค้าแห่งอินเดีย อยู่ภายใต้ปีกของกรมพาณิชย์ (Department of Commerce) ภายใต้โครงสร้างนี้ สำนักงานสิทธิบัตรจึงสามารถอาศัยกฎหมายสิทธิบัตร ค.ศ. 1970 เป็นกรอบแม่บทในการทำงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมยาสามัญได้ ในขณะที่มูลนิธิความเสมอภาค ก็มีบทบาทอย่างเต็มที่ในการผลักดันให้ยาสามัญเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกหลักของประเทศอินเดีย (India Brand Equity Foundation, Interview, December 11, 2018; Indian Patent Office, Interview, December 14, 2018)

สำหรับบทบาทของพลังสังคมจากภาคเอกชน ตัวแสดงที่สำคัญได้แก่ สมาคมผู้ผลิตยาแห่งประเทศอินเดีย (Indian Drug Manufacturers' Association: IDMA) และบริษัทอุตสาหกรรมเภสัชภัณฑ์ชั้นนำ (Sun Pharmaceutical Industries Ltd.) ตัวแสดงทั้งสองเป็นตัวแทนของบรรษัทยาสามัญท้องถิ่นของอินเดีย ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์จากข้อกฎหมายจากรัฐบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1970 ในการเรียนรู้จากความรู้จากยาที่มีสิทธิบัตร การยื่นคำขอมาตรการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร รวมไปถึงการใช้ข้อยืดหยุ่นของข้อตกลงทริปส์ได้ (Indian Drug Manufacturers' Association, n.d., online) บรรษัทที่มีรูปแบบธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME Enterprise) จึงสามารถพัฒนายาสามัญได้ บทบาทดังกล่าวนี้ได้รับการสนับสนุนโดยภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง หนึ่งในตัวแสดงที่สำคัญคือ วันทนา ศิวะ (Vandana Shiva) ซึ่งเป็นนักเคลื่อนไหวที่มีชื่อเสียงในบทบาทด้านการเรียกร้องให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological diversities) อธิปไตยทางอาหาร (Food sovereignty) และทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นธรรมต่อสังคม การผสมผสานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม กลายเป็นเงื่อนไขทางสังคมที่ทำให้อินเดียกลายเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นในการผลิตยาสามัญได้

ในทางตรงกันข้าม พลังสังคมที่ต้องการให้มีการยกระดับกฎหมายสิทธิบัตรให้มีความเข้มงวด ได้แก่ องค์การผู้ผลิตเภสัชภัณฑ์แห่งประเทศอินเดีย (Organisation of Pharmaceutical Producers of India: OPPI) ตัวแสดงนี้ เปรียบได้กับสโมสของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศอินเดีย โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่มบริษัทเอกชนที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1965 ตัวอย่างของสมาชิกที่สำคัญ เช่น ไฟเซอร์ (Pfizer) ซาโนฟี (Sanofi) เมิร์ค (Merck) จอห์นสันแอนด์จอห์นสัน (Johnson & Johnson) แอสเทลลาส (Astellas) และอื่น ๆ อีกมากมาย ฯลฯ พื้นฐานความเชื่อหลักขององค์กรนี้คือ ระบบสิทธิบัตรที่เข้มงวดย่อมนำไปสู่การสร้างแรงจูงใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้มากขึ้น ความคิดและสิ่งประดิษฐ์ที่ได้รับการปกป้องย่อมเป็นแรงจูงใจให้แก่ นักประดิษฐ์ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หากปราศจากซึ่งการคุ้มครองสิทธิบัตรที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมทางเภสัชภัณฑ์ไม่มีวันเกิดขึ้นได้ (Organisation of Pharmaceutical Producers of India, n.d., online) ระบบวิธีคิดเช่นนี้ส่งผลให้จุดยืนและหลักการขององค์การผู้ผลิตเภสัชภัณฑ์ฯ มีความแตกต่างจากสมาคมผู้ผลิตยาแห่งประเทศอินเดีย (IDMA) อย่างสิ้นเชิง

ในภาพรวม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลังสังคมทั้งสองส่วนนี้ได้กลายมาเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้รัฐบาลอินเดียสามารถผลักดันกฎหมายสิทธิบัตรที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมได้ มากกว่าการยอมตามข้อเรียกร้องจากประเทศมหาอำนาจในตะวันตกที่มักผลักดันให้ประเทศกำลังพัฒนาปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรอย่างสุดโต่งและครอบจักรวาล ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมและภาคเอกชน เป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้รัฐบาลอินเดียสามารถใช้เป็นข้อต่อรองกับประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลกได้ ในขณะเดียวกัน ขนาดของตลาดภายในประเทศอินเดียเอง เป็นเงื่อนไขอีกประการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลอินเดีย ไม่ต้องกังวลกับตัวเลขส่งออกมากจนเกินไป

ตอนที่ 4 การถอดบทเรียนสู่ประเทศไทยกับการก้าวไปข้างหน้าของระบบสิทธิบัตรและการพัฒนาอุตสาหกรรมยาจากประเทศอินเดีย

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการนำข้อค้นพบที่ปรากฏในเนื้อหาตอนที่ 1-3 มาถอดบทเรียนเพื่อสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาลไทย กระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยตามเป้าหมายของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในฐานะผู้ให้ทุนวิจัย เป้าหมายของข้อเสนอได้แก่ การพัฒนาระบบสิทธิบัตรของไทยให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมยา และการเข้าถึงยาของประชาชนภายในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ระบบสิทธิบัตรของอินเดียและไทย มีความแตกต่างกันใน 8 ประเด็นสำคัญ อันประกอบไปด้วย 1) ประเทศไทยได้แก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรให้คุ้มครองผลิตภัณฑ์ (Product protection) แทนที่การคุ้มครองกระบวนการ (Process protection) ก่อนข้อกำหนดขององค์การการค้าโลกถึง 8 ปี ในขณะที่ประเทศอินเดีย อาศัยระยะเวลาผ่อนผันล่าช้ากว่าที่กำหนดถึง 5 ปี 2) การประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของประเทศอินเดียเกิดขึ้นก่อนประเทศไทย 3) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรของอินเดีย ได้แก่ สำนักงานสิทธิบัตรแห่งประเทศอินเดีย (Indian patent office) ขึ้นตรงต่อกรมนโยบายและการส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรม ในขณะที่ของประเทศไทย กรมทรัพย์สินทางปัญญา ขึ้นตรงต่อกระทรวงพาณิชย์ ระบบสิทธิบัตรไทยจึงอยู่ภายใต้เป้าหมายเพื่อการค้าระหว่างประเทศเป็นหลัก 4) นโยบายหลักของรัฐบาลอินเดียคือ การส่งเสริมนโยบาย “วิสัยทัศน์ฟาร์มา 2020” (Pharma Vision 2020) ซึ่งให้ความสำคัญกับเข้าถึงยาของประชาชน และการเป็นแหล่งส่งออกยาสามัญของโลก แต่ของไทยกลับให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิบัตรเพื่อรักษาผลประโยชน์จากการส่งออกเป็นหลัก 5) พลังสังคมที่สนับสนุนระบบสิทธิบัตรที่เข้มงวดในกรณีของอินเดียมีความความเข้มแข็งน้อยกว่าพลังสังคมเดียวกันในไทย 6) พลังสังคมที่ท้าทายระบบสิทธิบัตรที่เข้มงวดในกรณีของอินเดียมีชื่อเสียงและความเข้มแข็งมากกว่าของไทย 7) จำนวนของบริษัทยาสามัญภายในประเทศประเทศอินเดียมีบริษัทยาท้องถิ่นภายในประเทศมากกว่า 900 แห่ง ในขณะที่ประเทศไทยมีเพียงประมาณ 80 แห่งเท่านั้น ในแง่จำนวนและอำนาจต่อรองจึงแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ และ 8) จำนวนของบริษัทยาข้ามชาติภายในประเทศ ประเทศอินเดียมีเพียงจำนวนของบริษัทยาข้ามชาติประมาณ 39 แห่ง ในขณะที่ประเทศไทย ซึ่งพื้นที่และจำนวนประชากรน้อยกว่ากลับมีจำนวนมากถึงประมาณ 42 แห่ง ตัวเลขดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของบริษัทยาข้ามชาติได้ในระดับหนึ่ง

จากประเด็นเปรียบเทียบทั้ง 8 นี้ สามารถสรุปได้ว่า ในขณะที่พระราชบัญญัติสิทธิบัตรในประเทศไทย และเงื่อนไขทางสังคมในประเทศไทย มีแนวโน้มในการผลักดันการคุ้มครองสิทธิบัตรที่เข้มงวดและการส่งเสริมผลประโยชน์ด้านการค้าระหว่างประเทศเป็นหลัก ระบบสิทธิบัตรของประเทศอินเดียและปัจจัยทางสังคมตอบสนองต่อผลประโยชน์สาธารณะ การพัฒนาอุตสาหกรรมเภสัชภัณฑ์ การเข้าถึงยาของประชาชน และการผลิตยาสามัญมากกว่าประเทศไทย ความแตกต่างระหว่างสองประเทศได้กลายมาเป็นตัวแบบและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ทำให้ประเทศไทยสามารถถอดบทเรียนจากประเทศอินเดียได้ โดยแบ่งออกเป็น 4 บทเรียน ดังต่อไปนี้ 1) บทเรียนเพื่อการปรับปรุง (ร่าง) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 4) กล่าวคือ รัฐบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1970 ของอินเดียมีกลไกเพื่อปกป้องสังคมในหลายลักษณะ อันเป็นผลมาจากระบบวิคิดที่ว่า อาหารและยารักษาโรคควรได้รับการปกป้องจากการผูกขาดของตลาด ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 4) คือ การกำหนด “สิทธิเฉพาะ” (Extensive rights) และกลไกที่เกี่ยวข้องแก่รัฐบาล ในการป้องกันการฉวยโอกาสให้การคุ้มครองสิทธิบัตรในทางที่ผิด และการเปิดโอกาสให้รัฐบาลหรือหน่วยงานอื่น สามารถประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตร การนำเข้าซ้อน และการยกเลิกสิทธิบัตรได้ รวมไปถึงการจำกัดการผูกขาดการนำเข้าจากต่างประเทศด้วย 2) บทเรียน

เพื่อส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและการทำประชามติ กล่าวคือ รัฐบาลไทยต้องให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Public hearings) และการทำประชามติ (Referendum) ก่อนการดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตรซึ่งมีความละเอียดอ่อนสูง รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรชะลอการพิจารณา ร่างกฎหมายสิทธิบัตรฉบับที่ 4 เป็นการชั่วคราว จนกว่าความคิดเห็นของประชาชนจะได้รับการรวบรวมอย่างเหมาะสม ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ 3) บทเรียนเพื่อการแสดงจุดยืนของรัฐบาลผ่านการคำนวณทางเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล กล่าวคือ รัฐบาลต้องแสดงความชัดเจนท่ามกลาง “ทางเลือก” สองทางที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง (“Trade-off” principle) หากรัฐบาลผลักดันการคุ้มครองสิทธิบัตรอย่างเข้มงวดเพื่อสร้างโอกาสในการส่งออกและการค้าระหว่างประเทศแล้ว รัฐบาลต้องแสดงให้เห็นว่า ผลได้ทางเศรษฐกิจคิดเป็นตัวเลขเท่าไร และสามารถนำมาชดเชยให้กับสวัสดิการด้านสาธารณสุขอย่างไร ในทางกลับกัน หากรัฐบาลเลือกชะลอการคุ้มครองสิทธิบัตรและใช้มาตรการยืดหยุ่นเพื่อช่วยเหลือประชาชนแล้ว รัฐบาลมีกระบวนการในการรับมือกับสหรัฐอเมริกาและประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลกอย่างไร และ 4) บทเรียนเพื่อการแสดงความชัดเจนในการตีความคำว่า “การพัฒนา” ของประเทศไทย กล่าวคือ รัฐบาลควรให้ความชัดเจนในคำว่า “การพัฒนา” เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในการประชุมสมาคมของไวโอบี (WIPO) เมื่อปี ค.ศ. 2004 (May, 2007, p. 76) ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ คำว่า “การพัฒนา” ควรเป็นไปเพื่อการใช้สิทธิบัตรปกป้องภูมิปัญญาชาวบ้าน การผลิตยาสามัญ และการเข้าถึงยาของ ในขณะที่ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศควรเป็นประเด็นรองลงมา กฎหมายสิทธิบัตรควรเปิดโอกาสให้เภสัชกรสามารถเรียนรู้อุบัติประกอบของยาที่มีสิทธิบัตรได้อย่างถูกกฎหมาย โดยที่เงื่อนไขนี้ รัฐบาลไทยควรชะลอการเจรจาเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกา หรือกลุ่มการค้าใดก็ตามที่ผลักดันทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเงื่อนไขในการเจรจาที่เกินกว่าขอบเขตของข้อตกลงทริปส์

อภิปรายผล

งานวิจัยฉบับนี้ได้ข้อค้นพบว่า การเกิดขึ้นของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ในฐานะอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยระบบตลาด ส่งผลกระทบต่อทั้งประเทศอินเดียและประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลกระทบที่ว่านี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อทั้งสองประเทศในทิศทางที่แตกต่างกัน ในกรณีของประเทศอินเดีย รัฐบาลอินเดียเผชิญกับแรงกดดันจากสำนักงานผู้แทนการค้าแห่งสหรัฐอเมริกา และบรรษัทข้ามชาติระดับโลก เพื่อให้รัฐบาลอินเดียดำเนินการยกระดับความเข้มงวดของรัฐบาลสิทธิบัตรแห่งประเทศอินเดีย ค.ศ. 1970 กระนั้นก็ดี รัฐบาลอินเดียและสำนักงานสิทธิบัตรแห่งประเทศอินเดีย ได้เปิดโอกาสให้บริษัทยาสามัญท้องถิ่นในประเทศอินเดียสามารถเติบโตได้ด้วยข้อกฎหมายที่ยังทำให้บริษัทยาท้องถิ่นสามารถเรียนรู้การผลิตยาสามัญจากยาที่มีสิทธิบัตรได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของเฟรด บล็อก (Block, 1987, pp. 51-68, 2003, pp. 275-306)

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลอินเดียหลายชุดที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ ได้ถูกกดดันอย่างหนักจากสำนักงานยูเอสทีอาร์ ผ่านการใช้มาตรการ “รายงานตามมาตราพิเศษ 301” เพื่อจัดอันดับกลุ่มประเทศตามระดับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ประเทศอินเดียถูกจัดอันดับอยู่ใน “กลุ่มประเทศที่มีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาที่ต้องจับตาเป็นพิเศษ” (Priority Watchlist Countries: PWL) มาเป็นเวลาหลายปี แต่รัฐบาลอินเดียยังคงแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการกำหนดนโยบายด้านสิทธิบัตรที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์แห่งชาติของประชาชน นอกจากนี้ ประเทศอินเดียยังมีเงื่อนไขทางสังคมที่ได้เปรียบกว่าประเทศไทย นั่นคือ การมีภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งและภาคเอกชนที่เหนียวแน่น ในกรณีของภาคประชาสังคมพวกเขามีบทบาทในการขับเคลื่อนมวลชนเพื่อเรียกร้องการเข้าถึงยาของประชาชนและต่อต้านการผูกขาดของบรรษัทยา

ข้ามชาติระดับโลก ในขณะที่ ภาคเอกชนหรือบริษัทข้ามชาติท้องถิ่น ก็มีบทบาทสำคัญในการทำงานร่วมกับชาวรากหญ้า และเอ็นจีโอ พวกเขาสามารถรวมตัวกันเพื่อต่อรองกับรัฐบาลและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เงื่อนไขทางสังคมเหล่านี้ เป็นกลไกที่สร้างความแตกต่างให้กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างสิ้นเชิง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ สอดคล้องกับข้อเสนอของโรนัลโด มังก์ (Munck, 2002, pp. 1-3) ที่ชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวท้าทายระบบทุนนิยม

ตามที่กล่าวมานี้ ประเทศอินเดียจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวอย่างของประเทศที่สามารถจัดการระดับของการคุ้มครองสิทธิบัตรไม่ให้กลายเป็น “การคุ้มครองแบบสุดโต่ง” (Hyper-protection patent) ได้สำเร็จ อินเดียประสบความสำเร็จจากการใช้ข้อยืดหยุ่นขององค์การการค้าโลกทั้งในระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศ สำหรับภายในประเทศอินเดียได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสำเร็จในความก้าวหน้าของการผลิตยา เพื่อรองรับประชาชน ในขณะที่ในระดับระหว่างประเทศ อินเดียสามารถผลิตและกระจายยาสามัญที่มีคุณภาพ ในราคาที่เหมาะสมไปยังประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาทั่วโลกได้ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีรายได้น้อยและผู้ป่วยเรื้อรัง สามารถเข้าถึงยาราคาถูกที่มีคุณภาพได้

จากบทสรุปที่กล่าวมานี้ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียจึงกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้เห็นว่าถึงแม้ว่าเสรีนิยมใหม่และมาตรการระหว่างประเทศได้ส่งผลต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แต่ประเทศเหล่านั้นก็สามารถมีวิธีการในการรับมือและจัดการที่แตกต่างกันได้ ปรากฏการณ์ในการจัดการกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอินเดีย จึงสามารถนำมาถอดบทเรียนสู่ประเทศไทยเพื่อพัฒนาระบบสิทธิบัตรให้รองรับกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเข้าถึงยาของคนในประเทศไทย ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายประเทศไทย 4.0 ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกข้าราชการในสายปฏิบัติการ หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสิทธิบัตรแห่งประเทศไทย ที่ดำเนินการในกระบวนการและขั้นตอนคำขอสิทธิบัตรกับประชาชนจริง
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกนักเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายหรือกลุ่มที่มีขบวนการเป็นระบบในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดของงานวิจัยฉบับนี้
3. การอาศัยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการทางสถิติเพื่อสำรวจทัศนคติ ระดับความเข้าใจของชาวอินเดีย และนำมาหาความสัมพันธ์หรือดูแนวโน้มที่สังคมอินเดียมีต่อระบบกฎหมายสิทธิบัตรภายในประเทศได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ในหัวข้อ “เสรีนิยมใหม่กับระบบทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอินเดีย: ศึกษากรณีกฎหมายสิทธิบัตรในประเทศอินเดียและบทเรียนสู่ประเทศไทย” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ตามหนังสือที่ วช 0002/6913 ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2561

เอกสารอ้างอิง

- Balasubramaniam, K. (2003). "Access to Medicines and Public Policy Safeguards under TRIPS". Bellmann, C., Dutfield, G., & Melendez-Ortiz, R. Eds. *Trading in Knowledge: Development Perspectives on TRIPS, Trade and Sustainability*. London : Earthscan.
- Block, F. (1987). *Revising State Theory: Essays in Politics and Postindustrialism*. Philadelphia : Temple University Press.
- Block, F. (2003). "Karl Polanyi and the writing of The Great Transformation". *Theory and Society*, 32, 275-306.
- Block, F., & Somers, M. (1984). "Beyond the Economistic Fallacy: The Holistic Social Science of Karl Polanyi". Skocpol, T. Ed. *Vision and Method in Historical Sociology*. Cambridge and New York : Cambridge University Press.
- Chaipinit, C., & May, C. (2010). "The Polanyian Perspective in the Era of Neoliberalism: The Protection of Global Intellectual Property Rights". *Journal of Population and Social Studies*, 19(1), 99-122.
- Chaipinit, C., & Somboon, V. (2011). "Human Security in Intellectual Property Rights: A Case Study of Thailand's Patent Policy". *Journal of Politics, Administrations, and Law*, 3(2), 47-95.
- Chaudhuri, S. (2005). *The WTO and India's Pharmaceuticals Industry: Patent Protection, TRIPS, and Developing Countries*. New Delhi : Oxford University Press.
- European Patent Office. (1973). *European Patent Convention 1973*. Retrieved December 15, 2019, from <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/epc/1973/e/ma1.html>
- Hay, C. (2006). "What's Marxist about Marxist State Theory?". Hay, C., Lister, M., and Marsh, D. Eds. In *The State: Theories and Issues*. New York : Palgrave Macmillan.
- India Brand Equity Foundation. (2018, 11 December). Senior Manager at Knowledge Center. *Interview*.
- Indian Drug Manufacturers' Association. (n.d.). *About IDMA*. Retrieved December 10, 2019, from <https://www.idma-assn.org/about-idma.html>
- Indian Patent Office. (2018, 14 December). Senior Joint Controller of Patents & Designs. *Interview*.
- Kaldor, M. (2003). *Global Civil Society: An Answer to War*. Cambridge : Polity Press.
- Kuanpoth, J. (2005). "Current Development and Trends in Intellectual Property Rights: Harmonisation through Free Trade Agreements". FTA Watch Coalition. *Free Trade Agreements: Impact in Thailand*. Bangkok : FTA Watch.
- Limmanee, A. (2015). *State, Society, and Changes: A Consideration on Power, Policies, and Relation Network* (2nded). Bangkok : Siam Paritas. (In Thai)
- Martinez, E., & Garcia, A. (1996). *What is Neoliberalism?: A Brief Definition For Activists*. Retrieved September 19, 2019, from <http://www.corpwatch.org/article.php?id=376>
- May, C. (2007). *The World Intellectual Property Organization: Resurgence and the Development Agenda*. New York : Routledge.

- Munck, R. (2002). *Globalisation and Labour: The New 'Great Transformation'*. London : Zed Books.
- Munck, R. (2006). "Globalization and Contestation: A Polanyian Problematic". *Globalizations*, 3(2), 175-186.
- Office of the Controller General of Patents, Designs and Trademarks, Department of Industrial Policy and Promotion, Ministry of Commerce and Industry. (n.d.). *History of Indian Patent System*. Retrieved January 9, 2019, from <http://www.ipindia.nic.in/history-of-indian-patent-system.html>
- Organisation of Pharmaceutical Producers of India. (n.d.). *Who are we?*. Retrieved December 10, 2019, from <https://www.indiaoppi.com/who-we-are>
- Pharmaceutical Research and Manufacturers of America. (n.d.). *Members*. Retrieved January 10, 2019, from <https://www.phrma.org/about/members>
- Pinto, A. (2014). *From Democratic Socialism to Neo-Liberalism: The Story of India's Democracy*. Shimla : Indian Institute of Advanced Study.
- Shiva, V. (2018, 10 December). Activist. *Interview*.
- Sun Pharmaceutical Industries Ltd. (2018, 14 December). Senior Vice President and Corporate Relations. *Interview*.
- United Kingdom Intellectual Property Office. (2017). *The Patents Act 1977*. Retrieved December 15, 2019, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647792/Consolidated_Patents_Act_1977_-_1_October_2017.pdf
- United States Patent and Trademark Office. (1952). *United States Code Title 35-Patent*. Retrieved December 15, 2019, from <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/us/us176en.pdf>
- Watal, J. (2014). *Intellectual Property Rights in the WTO and Developing Countries* (6thed). New Delhi : Oxford University Press.
- Wood, E. (2003). *Empire of Capital*. London : Verso.
- World Trade Organization. (1994). *Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*. Retrieved December 15, 2019, from https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm
- World Trade Organization. (2001). *Declaration on the TRIPS Agreement and Public Health*. Retrieved December 18, 2019, from https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_trips_e.htm

ผู้เขียนบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรี ไชยพินิจ

อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง
แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
Email: ckcpn@hotmail.com